

انس با قرآن کریم

پرتال جامع علوم انسانی

مسعود تهرانی فرجاد

خداوند را سپاس می‌گوییم که توفیقمان داده است تا در گلشن قرآن کریم، باغبان شکوفه‌های زندگی‌مان، نونهالان عزیز کشورمان، باشیم. شما مریبان گرامی به خوبی می‌دانید که، یاددهی و یادگیری در دوران کودکی و به‌ویژه در هفت‌سال اول، بسیار ماندگارتر از دیگر دوران زندگی هر انسانی است. به‌طوری که علاوه بر توصیه‌های انمهی معصومین (ع)، در دنیای امروز نیز شاهد چنین نگرشی از سوی صاحب‌نظران تعلیم و تربیت هستیم. با توجه به این اهمیت، لازم است به یاددهی اثربخش و مفید بیندیشیم.

زیرا هم‌چنان که آموزش و تربیت کودک مفید است، ایجاد علاقه و پذیرش در یادگیری از سوی کودک نیز بسیار ضروری است. چون به‌طور طبیعی ماندگاری و لذت‌بخش بودن هر نوع آموزش، در گرو میزان علاقه و پذیرش مخاطب است. بر این اساس است که در روان‌شناسی یادگیری بر حیطه‌ی عاطفی در مقایسه با دیگر حیطه‌های شناختی و نگرشی تأکید فراوانی می‌شود، زیرا اگر بنای هر آموزش و تربیتی بر ستون‌های انس و علاقه در مخاطب استوار نشود، بنایی سست و توخالی خواهد بود. به همین منظور، برنامه‌ریزان و صاحب‌نظران تعلیم و تربیت، رویکرد برنامه‌ی انس با قرآن کریم در دوره‌ی پیش‌دبستان را «ایجاد انس با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن» می‌دانند.

آن‌چه در این نوشتار به آن پرداخته می‌شود، بررسی ابعاد و زمینه‌های ایجاد انس و علاقه به قرآن کریم در کودکان است. به‌طور کلی، انس به مفهوم «خو گرفتن» است که با ایجاد علاقه و ارتباط مستمر و مناسب در زمینه‌ی موردنظر به مرور زمان به‌وجود می‌آید. به عبارت گویا، «انس با قرآن کریم، محصول علاقه و ارتباط مستمر آن است که از طریق شیوه‌های مناسب و به دور از الزام، به تدریج حاصل می‌شود».

اکنون به تبیین عناصر مؤثر در انس با قرآن کریم می‌پردازیم و از مهم‌ترین نکته‌هایی که در این ارتباط می‌توان بررسی کرد، به نکات چهارگانه‌ی زیر اشاره می‌کنیم:

• نقش الگوی مربی، ذوق، نشاط و تحرک مربی و هم‌چنین توانایی و تسلط وی در فرایند یاددهی با بهره‌گیری از شیوه‌ها و فعالیت‌های مناسب، از ارکان اساسی ایجاد انس در کودکان است. فراگیران با لذت و آرامشی توأم با نشاط درونی و غیرقابل توصیف با قرآن آشنا شوند.

• مدت زمان یاددهی مناسب آن با میزان تمرکز و حوصله‌ی کودک و محتوای مورد نظر، از دیگر عناصر مهم در روان‌شناسی یادگیری هستند. با پرهیز از افراط و تفریط و در نظر گرفتن ویژگی‌ها و توانایی‌های عموم کودکان، زمان فراگیری به گونه‌ای باشد تا بر علاقه‌مندی و ذوق نوآموزان تأثیر منفی نگذارد و هم‌چنین دست مربی را برای پرداختن به دیگر حوزه‌های یاددهی - یادگیری باز بگذارد. به همین جهت است که در برنامه‌ی انس با قرآن ویژه‌ی کودکان پیش‌دبستان، مدت زمان در نظر گرفته شده در طول یک روز حدود ۳۰ دقیقه است. که به‌طور طبیعی در روزها و ماه‌های اول از دقایق کم‌تری آغاز می‌شود و به مرور افزایش می‌یابد. هم‌چنین مربی می‌تواند در ساعات اولیه‌ی روز و یا در طول برنامه‌ی روزانه، مدت زمان در نظر گرفته شده را توزیع کند. به‌طوری که در هر نوبت بیشتر از ده دقیقه که آستانه تحمل و تمرکز کودک پیش‌دبستانی است، نشود.

• با توجه به درهم‌تنیدگی آموزش‌ها در دوره‌ی پیش‌دبستان، لازم است محتوای آموزشی برای ایجاد انس با قرآن به گونه‌ای باشد تا عموم کودکان بتوانند در شرایطی مطلوب و به دور از الزام و اجبار، با محتوای مورد نظر ارتباط ماندگاری برقرار کنند. بر این اساس، اولویت دادن به مهارت‌های شفاهی و ارتباطات کلامی از طریق شنیدن داستان‌های جذاب و مناسب قرآنی، عبارات ساده و آموزنده‌ی قرآن، صوت زیبای قرآن و هم‌چنین اشعار و سرودهای قرآنی،

بسیار مؤثر است. زیرا در فرایند یادگیری کودک پیش‌دستانی همواره بر مهارت‌های شنیداری در مقایسه با مهارت‌های نوشتاری و کتبی تأکید شده است. و جنبه‌ی مهم دیگر در موضوع محتوای آموزشی، رسیدن به حد خاصی از محتوای آموزش مدنظر نیست، بلکه هدف ایجاد و انس و علاقه‌مندی است.

• براساس سیره و معارف آموزشی و تربیتی بزرگان دین و یافته‌های علمی، یکی از اساسی‌ترین مقوله‌ها در ارتباط با کودکان، بهره‌گیری از روش‌ها و شیوه‌های مناسب است. به‌طوری که در کلام نورانی معصومین (ع) به این نکته تأکید شده است: «هر کس کودکی دارد، در تربیت و ارتباط با او کودکی ورزد»^۱ و این بیت مشهور مولوی که ریشه در فرهنگ کهن ما دارد الهام گرفته از این رهنمود ارزشمند است:

«چون که با کودک سر و کارت فتاد

پس زبان کودکی باید گشاد»

از این رو در یاددهی به کودکان تأکید اساسی بر فعالیت‌های مناسب یاددهی - یادگیری است. با توجه به دستاوردهای علمی - آموزشی، این فعالیت‌ها اعم از بازی، قصه، نقاشی، کاردستی، شعر و سرود، گردش علمی و تربیتی، نمایش، بحث و گفت‌وگو، مشاهده و آزمایش قابلیت ارائه‌ی محتوای مورد نظر را در محملی غیرمستقیم و کودکانه دارند. هم‌چنین به موازات این روش‌ها، بهره‌مندی از وسایل و ابزارهای مناسب که مخل خلایقیت و تسهیل‌کننده‌ی یادگیری نباشند نیز قابل توجه است؛ وسایلی از قبیل، نوار کاست، لوح‌های فشرده، تصاویر داستان، کارت قصه، برگه‌های نقاشی، وسایل کاردستی و نمایش و ...

خلاصه این‌که ما مربیان باید هر آن‌چه در توان داریم، به‌کار گیریم تا ان‌شاءالله شاهد تحقق روزافزون «انس با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن» در نهاد کودکانمان باشیم. پر واضح است، این مهم جز در سایه‌ی لطف و عنایت خداوند متعال و بهره‌مندی از آموخته‌های علمی و تجربیات موفق میسر نخواهد بود. در غیر این‌صورت، خواسته یا ناخواسته شاهد پیامدهای ناگوار و زیانباری در عرصه‌ی آشنایی و یاددهی قرآن به کودکان خواهیم بود.

زیرنویس

۱. «من کان عندہ صبی فلیتصاب له» کتاب من لایحضره الفقیه، ج ۳، ص ۱۸۴.

